

Bomenprogramma Dordrecht

2023
-
2033

Colofon

Redactie:

Gerrit-Jan van Prooijen,
Rosalie Hoek-Kleinjan,
Rudy Scheper

Vormgeving en illustraties:

Eric Mels

Vastgesteld door Gemeenteraad Dordrecht:
2023

*De ene generatie plant een boom,
de andere geniet van de schaduw.*

(Chinees gezegde)

Inhoud

Voorwoord - Bomen en mensen	5
Aanleiding - Duurzaam bomenbestand	6
1 Visie	8
2 Ambitie	13
Scenario C	14
Scenario B	15
Scenario A	16
Scenario A+	17
3 Programma	18
3.1 Bomen in integrale projecten	19
3.2 Beheer en onderhoud	21
3.3 Regelgeving en handhaving	23
3.4 Communicatie en participatie	24
4 Financiën	27
4.1 Overzicht benodigde en beschikbare middelen 2023 - 2033	28
4.2 Draaiknoppen kosten/ mogelijkheden voor sturing	29
Kapbeleid	30
Bijlage 1 - Manifest	34
Bijlage 2 - Living Tree Lab	37
Bijlage 3 - Actielijst	38
Bijlage 4 - Boomziekten	39
Bijlage 5 - Begrippenlijst	40
Bijlage 6 - Illustraties scenario's	42

VOORWOORD

Bomen en mensen

door Dirk van Burgel, Bomenridder

Het belang van bomen is nauwelijks nog goed te verwoorden. Vaak lijken ze eerder als een last dan als een lust ervaren te worden. Bomen kunnen echter prima zonder mensen, maar andersom beslist niet.

Bomen kleuren ons leven, ze laten ons de seizoenen beleven. Ze zijn het huis van duizenden insectensoorten en broed en schuilplaats voor vogels. Beschermen ons tegen hittestress. Zuiveren onze lucht en geven ons zuurstof. We gebruiken hun hout. Ze zijn geen luxe maar een levensnoodzaak. Ze zijn een essentieel antwoord op de klimaat- en biodiversiteitscrisis mits ze wereldwijd massaal aangeplant worden.

Het oude vooroorlogse Dordrecht met zijn vele lommerrijke straten en lanen doet weemoedig terugverlangen naar een tijd waarop er volop en als vanzelfsprekend plaats was voor bomen.

Veel is verdwenen, veel kan niet meer door eisen en keuzes van de moderne tijd met zijn auto's en kabels en andere structuren in de bodem.

Maar mensen hebben een soms welhaast vergeten relatie met bomen. Ze zijn niet alleen buiten maar ook in ons. We verbeelden ze in kunst en gedichten. Ze zijn onderdeel van ons verhaal. We spreken af bij de grote boom, we kerven onze prille liefdesnamen in de bast, we voelen en omarmen de boom, we dansen en spelen erbij. We flaneren onder de bomen, zien ze bloeien, vrucht dragen en ruiken hun geuren. We leven met ze. Dordtenaren die in groene wijken wonen zijn gelukkiger. Groen en gezond zijn onlosmakelijk in hun samenhang.

Het Dordtse Bomenprogramma is niet alleen een beleidskader biedend ambtelijk stuk maar ook een ambitieus pleidooi om het aantal bomen in en buiten de stad aanzienlijk te vermeerderen en ze goede groeiplekken te geven waar ze weer echt oud kunnen worden en zijn en weer een onderdeel kunnen worden van ons mensenverhaal. Ze ook te beschermen als onderdeel van het andere nog veel grotere klimaatcrisis verhaal.

Bomen zijn er voor en van ons allemaal. Dat we ze koesteren en liefhebben. Het zijn levende wezens waar we diepgaand mee verbonden zijn.

AANLEIDING

Duurzaam bomenbestand

Dordrecht is een groene gemeente met relatief veel bomen. De gemeente beheert 50.000 laan- en straatbomen. Daarnaast heeft de gemeente bomen op sport- en begraafplaatsen en ca. 10.000 bomen in bossen en struwelen in beheer.

Bomen vertegenwoordigen een groot scala aan waarden (afvangen fijn stof, beperking hittestress, bijdrage aan biodiversiteit, CO₂ vastlegging, waterretentie, welbevinden van mens en dier). We werken daarom met elkaar aan het in standhouden van een duurzaam bomenbestand voor deze stad.

Diverse ontwikkelingen maken een herziening van het huidige beheer en onderhoud noodzakelijk. Het betreft de volgende ontwikkelingen:

- De in 2014 doorgevoerde bezuinigingen hebben geleid tot een onderhoudsachterstand. Deze achterstand liep op met risico's op een toename van het aantal veiligheidsincidenten en het verlies van bomen. In 2022 is (incidenteel) extra budget via een Kadernotaclaim toegewezen, om de achterstand in het bomenonderhoud in ieder geval niet verder op te laten lopen. Deze bijdrage is echter niet structureel.

Het inlopen van de opgelopen achterstanden zal met de huidige financiële middelen nog ongeveer 10 jaar tijd vragen.

- De vaststelling van de "Omgevingsvisie 1.0" met speerpunten op vlak van leefbaarheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit
- De Wet Natuur Bescherming heeft geleid tot meer fauna onderzoeken gekoppeld aan het boombeheer en daarmee tot een toename van kosten.
- Wens van de Raad uitgesproken bij het vaststellen van de Bomenlijst, om te komen tot een integrale bomenvisie inclusief doelstellingen op gebied van klimaat en biodiversiteit.
- Het politiek akkoord van 2022-2026. In dit akkoord wordt onder meer gesteld:

'We leven in een sluipende, maar ernstige klimaat- en biodiversiteitscrisis. Dordrecht moet in 2040 klimaatneutraal zijn. Het groenbeleid van de Gemeente Dordrecht kan daaraan een bijdrage leveren, onder andere door haar "kapbeleid". We hebben de opdracht de klimaat- en biodiversiteitsschade terug te dringen die al aanwezig is en nog iedere dag in Dordrecht wordt aangericht. Het is de hoogste tijd om stappen te zetten op weg naar klimaatpositief denken, leven en handelen.'

- Ontwikkelingen in de samenleving waarbij het belang van boombehoud sterk is toegenomen.

De diverse “groene” belangengroepen in Dordrecht hebben een Manifest opgesteld (zie [bijlage 1](#)) waarin het belang van goed boombeheer helder is uiteengezet en waarin ook is aangegeven welke aspecten rondom beheer en onderhoud van bomen volgens hen, beter geregeld zouden moeten worden.

Met de voortzetting van het huidige beheer en onderhoud van bomen is het onmogelijk om het huidige bomenbestand duurzaam in stand te houden. Zowel de kwaliteit als de kwantiteit (het aantal bomen in de stad) staan onder druk. Een herziening van het huidige beheer en onderhoud van bomen is daarmee noodzakelijk.

Dit Bomenprogramma geeft aan hoe we het beheer en onderhoud van bomen voor de komende tien jaar vorm willen geven, inclusief de daarbij behorende kosten. Dordrecht is daarmee ook in de toekomst de stad die haar bomen goed onderhoudt.

Leeswijzer

Het bomenprogramma is als volgt opgebouwd:

- [Hoofdstuk 1](#) beschrijft de geactualiseerde visie op bomen welke is gebaseerd op de Omgevingsvisie, het Groenblauwprogramma Dordrecht 2021 en de uitgangspunten van het Politiek Akkoord 2022-2026. Aan deze visie zijn concrete doelstellingen gekoppeld, die met het uitvoeren van het bomenprogramma moeten worden behaald.
- [Hoofdstuk 2](#) beschrijft de ambitie van het Bomenprogramma. Hierin zijn vier scenario's beschreven. In de fasering is aangegeven hoe we van scenario C, wat past bij de huidige beschikbare middelen, zouden willen groeien naar scenario A wat aansluit bij de uitgangspunten van het politiek akkoord.
- [Hoofdstuk 3](#) beschrijft de huidige en de gewenste situatie ten aanzien van beheer en onderhoud van bomen in Dordrecht. Deze beschrijving is opgesplitst over de thema's; 'Bomen in integrale projecten', 'Beheer en onderhoud', 'Regelgeving en handhaving' en 'Communicatie en participatie'.
- [Hoofdstuk 4](#) biedt een overzicht van de benodigde en momenteel beschikbare middelen voor de periode 2023 – 2033. Ook zijn hierin de draaiknoppen benoemd en uitgewerkt, waarmee budget en ambitie op elkaar kunnen worden afgestemd.

Ter afsluiting zijn relevante [bijlagen](#) en een begrippenlijst opgenomen.

1

Visie

Het Bomenprogramma heeft behoefte aan een geactualiseerde en **integrale visie** op bomen. De laatste jaren zijn een aantal beleidsdocumenten opgesteld die daarvoor duidelijke aanknopingspunten bieden.

De Omgevingsvisie 1.0 (28 april 2021) bevat 7 doelen:

- 1 Dordt is een aantrekkelijke stad
- 2 Dordt is een bereikbare stad
- 3 Dordt is een gezonde stad
- 4 Dordt is een stad met een uitstekend vestigingsklimaat
- 5 Dordt is in 2035 klimaatbestendig
- 6 Dordt is in 2050 energieneutraal
- 7 Dordt is beschermend en bevorderend voor biodiversiteit

Het behalen van de doelen 1, 3, 5 en 7 is zonder groen (bomen en beplantingen) **niet** haalbaar.

In het “Groenblauwprogramma Dordrecht 2021” zijn deze vier doelen uitgewerkt.

- 1 Aantrekkelijke stad
- 2 Klimaatbestendige stad
- 3 Biodiverse stad
- 4 Gezonde stad

Het Politiek Akkoord 2022-2026 sluit nauw aan bij deze doelen.

1 - VISIE

Voor de vier doelen van het “Groenblauwprogramma Dordrecht 2021” zijn onder meer de volgende acties aangegeven:

1.1 Aantrekkelijke stad

Dit thema stuurt op:

- Het versterken van groene structuren
- Het beschermen van bestaand groen
- Kwaliteit bij het inrichten van bestaand en nieuw groen:
  - Liever 1 gezonde boom dan 3 slechte bomen
  - Instandhouding of liever nog, versterking van de functies en waarden van het groen bij stedelijke ontwikkelingen.
- Gezonde biodiversiteit (gelet op ziekten en plagen)
- Schoon, heel, veilig en duurzaam/circulair

1.2 Klimaatbestendige stad

Dit thema stuurt op:

- **Toename kronenbedekking** met het oog op beperking van hittestress. Groen warmt minder snel op dan steen en koelt de lucht door waterverdamping (temperatuur daalt met 1,5 °C), bomen geven schaduw (de gevoelstemperatuur wordt tot wel 15° C lager).
- **Open groeiplaatsen** (bomen in open grond en in beplantingen). Open groeiplaatsen zorgen voor extra buffervermogen bij hevige neerslag, waardoor wateroverlast wordt verminderd of voorkomen. Open groeiplaatsen met kringloopprocessen:
  - Bieden ruimte voor infiltratie van regenwater
  - Beperken bladafval, doordat een deel van het in de herfst afvallende blad in de open groeiplaats achterblijft.
  - Stimuleren bodemleven, doordat meer natuurlijke groeiplaatsomstandigheden met kringloopprocessen aanwezig zijn
  - Verhogen geleidelijk de bufferende werking van de bodem, door opbouw van organische stof in de bodem.

1 - VISIE

1.3 Biodiverse stad

Dit thema stuurt voor bomen aan op variatie in soorten. Meer variatie in boomsoorten biedt meer variatie in voedselaanbod voor insecten en daarmee ook voor vogels. Grotere diversiteit verkleint het risico op (toekomstige) ziekten, plagen en klimaatsinvloeden. Er is een voorkeur voor inheemse boomsoorten waar dit vanuit het oogpunt van klimaatadaptatie kan (het hoeft geen autochtone herkomst te zijn).

1.4 Gezonde stad

Bomen leveren een grote bijdrage aan welzijn en gezondheid. Dordrecht heeft de ambitie om de zogenaamde 3 - 30 - 300 regel te hanteren bij de ontwikkeling van de stad. Het idee achter deze regel is dat iedere woning uitzicht heeft op minimaal 3 bomen, dat de boomkroonbedekking in de woonomgeving 30 % bedraagt en dat de afstand tot het dichtstbijzijnde park(je) met bomen maximaal 300 meter bedraagt.

In de Sportvisie 2030 is de wens uitgesproken om deze regel aan te vullen met een regel voor sportief bewegen. Deze regel stelt dat er lange, autovrije routes zijn, van 3000 meter, in een groen gebied, voor o.a. hardlopen, fietsen en buitenfitness. Uitgangspunt dat vanuit de Sportvisie wordt ingebracht dat bij de (her)inrichting van een gebied ingrepen gedaan zouden moeten worden om een aantrekkelijke plek te zijn voor ontmoetingen, bewegen en sport.

Daarnaast stuurt dit thema op de realisatie van Groenblauwe schoolpleinen, vergroening van bestaande speel- en beweegplekken en het realiseren van een natuurspeelplek in Wielwijkpark.

Bovengenoemde doelen en thema's leiden tot de Dordtse visie op bomen:

Dordrecht werkt aan een vitaal, veilig en divers bomenbestand, welke een belangrijke bijdrage levert aan het woon- en leefmilieu. Uitgangspunt hierbij is een efficiënte inzet van middelen door het tijdig uitvoeren van alle noodzakelijke beheer- en onderhoudsmaatregelen. Dordrecht streeft naar toename van het kroonvolume in de stad. Het draait bij kroonvolume niet alleen om de hoeveelheid bomen in de stad, maar vooral om de groeiplaatsomstandigheden waaronder deze zijn geplant en daarmee om de mogelijkheden voor bomen om gezond tot volle wasdom uit te groeien.

1 - VISIE

1.5 Doelstellingen

Concretisering van deze visie leidt tot de volgende doelstellingen:

- **Veiligheid.** Het onderhoud van bomen verschuift van budget gestuurd onderhoud, naar onderhoud wat is afgestemd op de behoefte van een boom. Veiligheidsincidenten, aansprakelijkheidsstellingen en schadeclaims worden daarmee tot een minimum beperkt.
- **Diversiteit.** De huidige samenstelling van het bomen-sortiment is onevenwichtig. Eén op de vijf bomen in Dordrecht is van een soort die gevoelig is voor ernstige boomziekten. Boomziekten, zoals Essentaksterfte, hebben daarmee zeer veel impact op het bomenbestand. Dit heeft in voorgaande jaren tot een tijdelijk extra krediet van de Raad van € 200.000,- geleid. Dit extra krediet is in 2023 vervallen waardoor de kosten voor Essentaksterfte vanaf 2023 in de reguliere onderhoudsbudgetten moeten worden opgevangen.

Dordrecht stuurt daarom op het voorkómen van monoculturen en een betere verdeling qua soorten om de kwetsbaarheid voor ziekten in de toekomst te verkleinen. Ook hittestress bestendige sortimenten en sortimenten die extremen beter kunnen verdragen worden breder in de stad toegepast. De door Dordrecht gewenste soortenverdeling is maximaal 4% van één soort (bijvoorbeeld *Populus x canadensis*), maximaal 8% van één geslacht (bijvoorbeeld *Populus*) en maximaal 12% van één familie (bijvoorbeeld *Salicaceae* waar het geslacht *Populus* onder valt).

- **Kroonvolume.** Dordrecht streeft naar een toename van het kroonvolume stadsbreed. In het “Groenblauwprogramma Dordrecht 2021” wordt nog gesproken over kroonbedekking, omdat de kroonbedekking met behulp van onder meer luchtfoto’s goed in beeld gebracht kan worden. Binnen het vakgebied van het bomenbeheer wordt voor het waarden van de diverse ecosysteemdiensten die bomen leveren, steeds meer gebruik gemaakt van i-Tree. Deze software maakt bij het berekenen van de waarde van diverse ecosysteemdiensten gebruik van het kroonvolume van de boom. De komende jaren zal bij het waarden van de diensten die bomen leveren steeds meer naar kroonvolume gekeken gaan worden ter vervanging van de kroonbedekking. Inmiddels is van ongeveer 70% van de in Dordrecht aanwezige straat- en laanbomen het kroonvolume inzichtelijk/gemeten.

1 - VISIE

Omdat er grote verschillen zijn in mogelijkheden voor toename van het kroonvolume per wijk, zullen voor de diverse Dordtse wijken aparte doelen moeten worden vastgesteld.

Bij (her)inrichtingsprojecten en stedelijke ontwikkelingen geldt het uitgangspunt dat binnen het plangebied het kroonvolume na 10 jaar weer minimaal gelijk moet zijn dan voorafgaand aan het project of de ontwikkeling.

- **Integraliteit en Groeiplaatskwaliteit.** Bij stedelijke ontwikkelingen en (her)inrichtingsprojecten wordt gestreefd naar zo veel mogelijk open groeiplaatsen. De boom heeft als belangrijk waardebepalend organisme, een volwaardige rol bij ruimteclaims en belangenafwegingen daaromtrent. Het KOR (Kwaliteitshandboek Openbare Ruimte) vervult daarin een sleutelrol. Ten aanzien van de bestaande groeiplaatskwaliteit wordt een substantiële verbetering nagestreefd.

Groeiplaatskwaliteit

Huidige situatie	Gewenste situatie (> 15 jaar)
25% zeer slecht	0% zeer slecht
25% onvoldoende	15% onvoldoende (m.n. in de binnenstad en smalle woonstraatjes is geen ruimte voor verbetering)
40% voldoende	50% voldoende
10% optimaal	35% optimaal

Het verbeteren van de groeiplaatskwaliteit is een relatief dure aangelegenheid. Een deel daarvan kan meeliften in integrale (her)inrichtingsprojecten of groot onderhoud. Een ander deel kan slechts gerealiseerd worden na uitval van de aanwezige bomen.

2

Ambitie

De herziening van het bomenonderhoud is gericht op de doelstellingen zoals verwoord in de visie.

Praktisch gezien komt dat erop neer dat gewerkt wordt aan een kwalitatief beter en duurzamer bomenbestand. Het creëren van optimale groeiplaatsomstandigheden, zodat bomen gezond uit kunnen groeien en daarmee hun ecosysteemdiensten optimaal kunnen vervullen, vormt daarin de basis. Dit zal in de praktijk leiden tot een omloopverlenging van het bomenbestand en het langer handhaven van oude bomen die met het oog op veiligheid voor de omgeving hogere (onderhouds)kosten vragen. Voor deze bomen geldt de zogenaamde veteranensnoei.

De ambitie richt zich dus op:

- een vitaal, veilig en divers bomenbestand,
- een efficiënte inzet van middelen door het tijdig uitvoeren van beheer- en onderhoudsmaatregelen,
- toename van kroonvolume,
- verbetering van groeiplaatsomstandigheden.

Bij deze herziening werken we met een aantal scenario's die verderop in dit hoofdstuk in hoofdlijnen zijn weergegeven. Deze scenario's volgen uit de doorrekening via de assetmanagementprincipes uit 2020.

Op dit moment (2022 en 2023) voeren we het bomenonderhoud uit conform scenario C. Met behulp van extra middelen vanuit het Politiek Akkoord kunnen we dit onderhoud blijven uitvoeren tot en met 2025. Afhankelijk van maatschappelijke ontwikkelingen zou in de toekomst een opschaling in ambitieniveau tot de mogelijkheden kunnen behoren.

De in de hierna volgende scenario's genoemde bedragen betreffen met name de onderhoudskosten, inclusief de personele capaciteit die daarvoor nodig is.

2 - AMBITIE

Scenario

C

B

A

A+

C

KOSTEN:

€ 1,5 miljoen
per jaar

Met minder budget komt de veiligheid in het geding. Dat zal leiden tot aansprakelijkheidsstellingen en schadeclaims.

Dit is het scenario met minimale uitgaven voor het bomenonderhoud, zonder negatieve netto waarde. Hiermee wordt bedoeld dat kosten voor het bomenonderhoud niet hoger zijn dan de waarden die het bomenbestand oplevert.

Met dit scenario worden alleen gezonde, goed presterende bomen in stand gehouden. Voor het beheer van oude/grote/zieke snoei-behoefte bomen (veteranensnoei) is vanwege de minimale uitgaven in dit scenario geen budget, dus hiervoor geldt een uitstervingsbeleid.

In essentie ziet dit bomenonderhoud er als volgt uit:

- Voor het bomenonderhoud geldt een cyclus van 1 x per 2 jaar (begeleidings-snoei) bij jonge bomen en 1 x per 4 jaar (onderhouds-snoei) bij volgroeide bomen. Daarmee duurt het 8 - 12 jaar om de in 2014 ingezette onderhoudsachterstand ingehaald te hebben (gerekend vanaf half 2021).
- Er wordt niet autonoom geïnvesteerd in groeiplaatsverbetering. Groeiplaatsverbetering is alleen mogelijk als dit in projecten mee kan liften.

- Geen extra budget voor specialistisch onderzoek/advies.
- Geen veteranensnoei dus (uitstervingsbeleid van oude/grote/zieke snoei-behoefte bomen). Voor Essentaksterfte houdt dit scenario bijvoorbeeld in dat er bij aantasting niet gesnoeid wordt maar direct overgegaan tot rooien en vervangen. (Vanwege het wegvallen van het extra budget voor ETS.)

Sleutelwoorden in dit scenario:

- Geen versnelling op het inlopen van de onderhoudsachterstand. Het duurt daarmee langer voordat de situatie met de meest efficiënte inzet van middelen bij beheer en onderhoud wordt bereikt.
- We houden gezonde, goed presterende bomen in stand.
- Reële kans op juridische aansprakelijkheid op zorgplicht van bomen.

2 - AMBITIE

Scenario

C

B

A

A+

B

KOSTEN:
€ 2 miljoen
per jaar

De gemiddelde variant voor boomonderhoud, uitgaande van het lineaire principe dat meer budget een meerwaarde oplevert voor bomen.

In essentie ziet dit bomenonderhoud er als volgt uit:

- Bomenonderhoud gericht op snoei-behoefte vanuit actuele data (kwaliteits-gestuurd).
- Het duurt 6 - 9 jaar om de in 2014 ingezette onderhoudsachterstand ingehaald te hebben.
- Beperkt toepassen van groeiplaats-verbetering (jaarlijks ca. 100 bomen). Geen ruimte voor initiërende rol of mee investeren in groot onderhoud of herinrichtingsprojecten.
- In standhouden van 2% oude/grote/zieke snoei-behoefte bomen met behulp van "veteranensnoei".
- Extra kosten voor specialistisch onderzoek en advies.

Sleutelwoorden in dit scenario:

- Maximaal haalbare versnelling van het inlopen van de onderhoudsachterstand.
- Gemiddeld hogere ecosysteemwaarde omdat er ruim 1000 bomen met veteranensnoei gehandhaafd kunnen blijven.
- Het kroonvolume zal in dit scenario stadsbreed gehandhaafd kunnen blijven en mogelijk beperkt toenemen.
- Door groeiplaatsverbetering bij beperkte aantallen bomen kunnen deze gezonder oud worden. Vanwege de beperkte aantallen heeft dit nauwelijks invloed op de verlenging van de omloop van het gehele bomenbestand.

2 - AMBITIE

Scenario

C

B

A

A+

A

KOSTEN:
€ 2,5 miljoen
per jaar

Uit de doorrekening via de assetmanagementprincipes van het boomonderhoud blijkt dat in dit scenario de hoogste netto waarde (het bomenbestand biedt maximale waarde voor de stad) wordt bereikt.

In essentie ziet dit boomonderhoud er als volgt uit:

- Bomenonderhoud gericht op snoei-behoefte vanuit actuele data (kwaliteits-gestuurd).
- Het duurt 6 - 9 jaar om de in 2014 ingezette onderhoudsachterstand ingehaald te hebben.
- Toepassen van groeiplaatsverbetering (jaarlijks ca. 250 bomen). Mee investeren in projecten om standplaatsen te optimaliseren.
- In standhouden van 5% oude/grote/zieke snoei-behoefte bomen met behulp van "veteranensnoei".
- Extra kosten voor specialistisch onderzoek en advies.

Sleutelwoorden in dit scenario:

- Maximaal haalbare versnelling van het inlopen van de onderhoudsachterstand.
- Hogere ecosysteemwaarde omdat er ruim 2500 bomen met veteranensnoei gehandhaafd kunnen blijven.
- Toename kroonvolume stadsbreed.
- Door gerichte groeiplaatsverbetering kunnen bomen gezonder oud worden wat leidt tot omloopverlenging van het bomenbestand.

2 - AMBITIE

Scenario

C

B

A

A+

KOSTEN:
€ 4 miljoen
per jaar
+ éénmalig € 1,5 miljoen
voor 10.000 extra bomen
en voor onderzoek

Aanplant van laan- en straatbomen, maar ook van bijvoorbeeld Tiny forest's en acties om aanplant door particulieren te stimuleren.

Bovenop de doorrekening via de assetmanagementprincipes is een scenario met een hoog ambitieniveau voor het boomonderhoud opgesteld.

In essentie ziet dit bomenonderhoud er als volgt uit:

- Bomenonderhoud gericht op snoei-behoefte vanuit actuele data (kwaliteitsgestuurd).
- Het duurt 6 - 9 jaar om de in 2014 ingezette onderhoudsachterstand ingehaald te hebben.
- Toepassen van standplaatsverbetering (jaarlijks ca. 500 bomen). Initiëren van projecten om standplaatsen te optimaliseren.
- In standhouden van 10% oude/grote/zieke snoei-behoefte bomen met behulp van veteranensnoei.
- Extra kosten voor specialistisch onderzoek en advies.
- Aanplant van 10.000 extra bomen. In navolging van eerdere plantacties zoals; bomenprikker, geboortebomen en 800 bomen bij 800 jaar stad.
- Aanplant van zwaardere plantformaten (stamomtrek 30 - 35 cm) is op plaatsen

waar ze veel waarde hebben, dus met name op locaties met hittestress, gewenst. De hogere kosten voor aanschaf zijn dan conform de assetmanagementprincipes in balans met de meerwaarde die deze bomen opleveren.

Sleutelwoorden in dit scenario:

- Maximaal haalbare versnelling van het inlopen van de onderhoudsachterstand.
- Hoge ecosysteemwaarde omdat er ruim 5000 bomen met "veteranensnoei" gehandhaafd kunnen blijven.
- Forse toename kroonvolume stadsbreed, mede door de aanplant van 10.000 extra bomen.
- Door grootschalige groeiplaatsverbetering kunnen veel bomen gezond oud worden wat leidt tot substantiële omloopverlenging van het bomenbestand.

3

Programma

Huidige situatie en gewenste situatie in 2026

Met behulp van extra middelen vanuit het Politiek Akkoord kunnen we de komende jaren het bomenonderhoud blijven uitvoeren conform scenario C. Om het bomenonderhoud effectiever en volgens de visie uit te voeren, zijn een aantal acties nodig.

In dit hoofdstuk zijn de huidige situatie en de gewenste situatie in 2026 naast elkaar gezet. De benodigde acties om tot de gewenste situatie te komen zijn benoemd. In [bijlage 3](#) is de uitgewerkte actielijst opgenomen.

De huidige en de gewenste situatie ten aanzien van beheer en onderhoud in Dordrecht is verdeeld over de volgende beleidsterreinen:

- Bomen in (integrale) projecten
- Beheer en onderhoud (kern van het bomenprogramma)
- Regelgeving en handhaving
- Communicatie en participatie

3 - PROGRAMMA

3.1 Bomen in integrale projecten

Huidig	Gewenst	Acties
<p>Bij ruimtelijke inrichtingsprojecten speelt een nulmeting van het aanwezige bomenbestand een belangrijke rol om te komen tot boominclusieve plannen. Deze nulmeting is onderdeel van de projectfasering zoals opgenomen in het KOR (Kwaliteitshandboek Openbare Ruimte). De nulmeting zit in de fase van het maken van een SO (Schetsontwerp). Vervolgens wordt er in de fase van het opstellen van een VO (Voorlopig Ontwerp) een BEA (Bomen Effect Analyse) uitgevoerd. De nulmeting en BEA worden nog niet altijd opgesteld.</p>	<p>Nulmeting en BEA zijn standaard onderdelen bij ieder ruimtelijk inrichtingsproject waar bomen onderdeel van zijn</p>	<p>Inbedden positie bomen in projectfasering van het KOR.</p>
<p>Ontwerpen worden afgestemd met de groendeskundige. Groeiruimte zowel boven- als ondergronds, gekoppeld aan richtlijnen, vormen de basis voor de inrichting van groeiplaatsen en soortkeuze. Het KOR bevat de hoofdlijnen en voorbeelden en verwijst voor technische uitwerkingen naar het “Handboek Bomen” van het Norminstituut Bomen (NIB). Deze werkwijze is nog niet structureel geïmplementeerd.</p>	<p>Rol van de groendeskundige en de werkwijze is ingebed in de gehele organisatie.</p>	<p>Inbedden rol groendeskundige in projectfasering van het KOR.</p>

3 - PROGRAMMA

Huidig	Gewenst	Acties
<p>Bij het invoeren van de Omgevingswet is toetsing van plannen op basis van ecosysteemdiensten, klimaatadaptatie en biodiversiteit een belangrijk uitgangspunt. Het kroonvolume van bomen speelt hierin een grote rol. Als pilot wordt bij stedelijke inbreidingsprojecten een opgave meegegeven gericht op behoud of toename van het kroonvolume in het plangebied, binnen 10 jaar na realisatie.</p>	<p>Doelstellingen op het vlak van kroonvolume zijn standaard bij inrichtingsprojecten.</p>	<p>Uitvoeren pilots, evalueren resultaten en inbedden in projectfasering.</p>
<p>De belangrijkste instrumenten waarop bomen nu een bepaald belang toegewezen krijgen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Bomenstructuurplan. In 2022 is door studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein gewerkt aan de actualisatie van dit plan. Deze actualisatie is nog niet afgerond. • De Bomenlijst. De criteria, op basis waarvan de huidige Bomenlijst is samengesteld, zijn niet eenduidig/structureel voor het gehele bomenbestand toegepast. 	<p>Geactualiseerd en vastgesteld Bomenstructuurplan. Geactualiseerde Bomenlijst.</p>	<p>Afronden en vaststellen Bomenstructuurplan. Opstellen eenduidige criteria voor actualisatie van de volgende update van de Bomenlijst.</p>
<p>Sortimentskeuze wordt getoetst op variatie/diversiteit, breed nectarbereik en klimaatbomen.</p>	<p>Variatie in soorten (4-8-12).</p>	<p>Actieve sturing en toetsing door groendeskundigen.</p>

3 - PROGRAMMA

3.2 Beheer en onderhoud

Huidig	Gewenst	Acties
<p>Beheer en onderhoud vindt momenteel sterk budgetgestuurd plaats. Er worden voorbereidingen getroffen om het onderhoud te gaan koppelen aan de onderhoudsbehoefte van de boom zelf. Daarvoor zijn actuele data in het beheersysteem GISIB leidend. Deze actualisatie is gekoppeld aan de uitvoering van Visuele boomveiligheidsbeoordelingen en data inspecties.</p>	<p>Beheer en onderhoud vindt plaats op basis van actuele data (kwaliteitsgestuurd).</p>	<p>Verwerken laatste actualisaties in GISIB.</p>
<p>Bomen op sportterreinen en begraafplaatsen en individueel te beheren bomen in bossen en struwelen zijn nog niet in het beheersysteem opgenomen.</p>	<p>Het beheer en onderhoud van alle bomen wordt door 1 afdeling aangestuurd.</p>	<p>Opname van alle individueel te beheren bomen in GISIB.</p>
<p>In het verleden is een achterstand in het onderhoud opgelopen. Deze kan in 8 - 12 jaar worden weggewerkt bij scenario C (zie hoofdstuk 3, Ambitie) of in 6 - 9 jaar bij scenario B, A of A+. Verdere versnelling hierin is niet mogelijk met het oog op benodigde tijd voor herstel van de boom na een snoeiingreep.</p>	<p>Er is geen onderhoudsachterstand.</p>	<p>Continuering onderhoudsniveau op minimaal scenario C.</p>

3 - PROGRAMMA

Huidig	Gewenst	Acties
<p>Het onderhoud van het bomenbestand vindt deels door eigen medewerkers (bomenploeg) plaats. Daarnaast wordt er momenteel met een urenbestek en met een “stuks”bestek gewerkt. Deze bestekken lopen tot eind 2023. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijk om ETW-ers (European Treeworker) voor uitbreiding van de bomenploeg van buiten de organisatie aan te trekken. Via Yuverta is een leerling ETW-er in dienst genomen die in een leer-werktraject tot ETW-er wordt opgeleid.</p>	<p>Het bomenbestand wordt volledig door eigen medewerkers onderhouden.</p>	<p>Uitbreiden bomenploeg door uitbreiding van de samenwerking met bijvoorbeeld Yuverta.</p>
<p>Er is momenteel geen budget voor groeiplaatsverbetering bij bestaande bomen. Verbetering van groeiplaatskwaliteit is momenteel dus volledig afhankelijk van de mogelijkheden die er zijn bij (her)inrichtingsprojecten of in het meeliften bij groot onderhoud van de openbare ruimte.</p>	<p>Groeiplaatsverbetering toepassen in projecten.</p>	<p>Groeiplaatsverbetering toepassen in projecten.</p>
<p>Dordrecht speelt al enkele jaren een prominente rol bij boomgerelateerd onderzoek door middel van Living Tree Lab (zie bijlage 3). Deze rol staat ter discussie vanwege het wegvallen van het tijdelijke extra krediet van de raad per 2023.</p>	<p>In het huidige scenario C hebben we hier geen geld voor beschikbaar.</p>	<p>In geval we in een hoger scenario zitten kunnen we een plan opstellen voor het vervolg op Living Tree Lab.</p>
<p>Duurzaamheid is een belangrijk onderdeel bij de aanbesteding van boomgerelateerde werkzaamheden (bijvoorbeeld Dordts Hout).</p>	<p>Dordrecht zet in op verdere bevordering van ketensamenwerking.</p>	<p>Borging ketensamenwerking via EMVI criteria in contracten.</p>

3 - PROGRAMMA

3.3 Regelgeving en handhaving

Huidig	Gewenst	Acties
De afweging voor weigering of verlening van een kapvergunning gebeurt op basis van een beoordelingstabel. Bij bezwaren en procedures is al enkele malen gebleken dat deze afweging onvoldoende transparant is.	Het kapbeleid is vernieuwd. Hierin zijn éénduidige criteria voor weigering/verlening, herplant en handhaving opgenomen.	Opstellen nieuw kapbeleid.
Er is beperkt inzicht in kap en herplant.	Er is een bomenboekhouding op basis waarvan periodiek een overzicht beschikbaar is van kap en herplant.	Bijhouden bomenboekhouding.
De Bomenlijst is een belangrijk onderdeel van het kapvergunningenbeleid. Opname op deze lijst is nu nog te ad hoc.	Geactualiseerde Bomenlijst.	Opstellen eenduidige criteria voor actualisatie van de Bomenlijst.
Een deel van het bomenbestand is vergunningplichtig. Handhaving van de kwaliteit van de rest van het bomenbestand is onvoldoende inzichtelijk.	De ontwikkeling van het kroonvolume wordt als basis gezien voor bescherming en handhaving van gewenste kwaliteit.	Compleet maken gegevens kroonvolume (i-Tree/ Treetracker). Vaststellen doelen.

3 - PROGRAMMA

3.4 Communicatie en participatie

Huidig	Gewenst	Acties
Externe communicatie		
Er is periodiek informeel overleg en open communicatie tussen de adviseur/beheerder bomen en belangengroepen zoals de Bomenridders, Platform Duurzaamheid, IVN en Stichting de Stad. In dit overleg wordt met name gesproken over op handen zijnde onderhoudswerkzaamheden, kap en herplant.	Voortzetting huidige werkwijze.	Geen.
Sinds begin 2021 wordt op basis van een jaarkalender via een breed spectrum van informatiekanaalen gecommuniceerd over de werkzaamheden rond bomen. Het gaat dan bijvoorbeeld over maatregelen met betrekking tot boomziekten (zoals Eikenprocessierups), het uitvoeren van snoeiwerkzaamheden of plannen voor kap en herplant.	Intensivering van deze communicatie is gewenst. Bewoners kunnen op een site zien wanneer welke bomen gesnoeid gaan worden.	Opstellen communicatie-agenda i.s.m. afdeling communicatie. Inrichten pagina op de site van de gemeente.
Op onze website is structurele informatie te vinden over hoe de gemeente Dordrecht haar bomen beheert: https://cms.dordrecht.nl/Inwoners/Overzicht_Inwoners/Natuur_en_milieu/Groen/Bomen	Voortzetting huidige werkwijze.	Geen.
Communicatie rondom projecten en de positie van bomen daarin, is beperkt.	Bij projecten wordt via borden gecommuniceerd, ook over de positie van bomen in die projecten	Opname externe communicatie over bomen in projecten

3 - PROGRAMMA

Huidig	Gewenst	Acties
Interne communicatie		
De gemeenteraad wordt door middel van een Raadsinformatiebrief jaarlijks geïnformeerd over de stand van zaken rondom bomen en het beheer daarvan in Dordrecht.	De Raadsinformatiebrief geeft inzicht in: <ul style="list-style-type: none"> • Kap en herplant • Kroonvolume • Leeftijdsopbouw • Groeiplaatskwaliteit • Boomziekten • Diversiteit 	Opstellen jaarlijkse Raadsinformatiebrief.
Er zijn geen structurele afspraken over interne communicatie tussen IPM en de boombeheerder.	Communicatie omtrent bomen vanuit projecten is structureel ingebed.	Opname communicatie in projectfasering.

3 - PROGRAMMA

Huidig	Gewenst	Acties
Participatie		
<p>De mate van bewonersparticipatie ten aanzien van het boombeheer en onderhoud is beperkt. Bomenonderhoud is een vak wat veel specialistische kennis vraagt en gepaard gaat met de nodige veiligheidsvoorschriften. Participatie beperkt zich tot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informeren over onderhoudsmaatregelen en plannen voor kap en vervanging. • Beperkte participatie bij soortkeuze voor nieuwe of vervangende aanplant. Indien de soortkeuze niet vastgelegd is in bijvoorbeeld het bomenstructuurplan, dan kunnen bewoners een keuze maken voor de nieuwe boomsoort op basis van een door de boombeheerder gemaakte voorselectie (keuze uit bijvoorbeeld 3 door de boombeheerder aangedragen soorten). • Het aandragen van mogelijke plantlocaties voor nieuw aan te planten bomen. Deze locaties worden op groeiplaatsruimte en kwaliteit beoordeelt, conform het KOR en Handboek Bomen van het NIB. Bij gebleken geschiktheid wordt tot aanplant overgegaan. 	<p>Participatie toepassen waar het kan.</p>	
<p>Bewoners kunnen suggesties aandragen voor de opname van bomen op de Bomenlijst.</p>	<p>Periodiek wordt de Bomenlijst herzien/aangevuld.</p>	<p>Opstellen heldere criteria voor mogelijke opname op de lijst.</p>

4

Financiën

Om het huidige bomenonderhoud uit te kunnen blijven voeren, moeten zoals in [hoofdstuk 3](#) beschreven, de nodige acties worden uitgevoerd.

Met het uitvoeren van scenario C houden we onze gezonde bomen in stand en laten we deze tot volle wasdom uitgroeien.

4 - FINANCIËN

4.1 Overzicht benodigde en beschikbare middelen 2023 - 2033

In de tabel hieronder: de benodigde middelen om het bomenprogramma te kunnen realiseren, [conform scenario C](#). De kosten betreffen het onderhoud inclusief personele inzet.

Na 2025 gaan we terug naar het budget van voor 2022 en daarmee terug naar een niveau lager dan [scenario C](#).

Jaar	Budget totaal	Regulier budget	Beschikbare middelen vanuit kadernota-claim 2022	Beschikbare middelen vanuit Politiek akkoord 2022-2026
2022	1.500.000	850.000	650.000	
2023	1.450.000	850.000		650.000
2024	1.450.000	850.000		650.000
2025	1.350.000	850.000		500.000
2026 en verder	850.000	850.000		

4 - FINANCIËN

4.2 Draaiknoppen kosten/ mogelijkheden voor sturing

Op de basiskosten van bomenonderhoud is in de gemeente Dordrecht geen ruimte voor verdere efficiency verbetering. Voor een vergelijking van de kosten voor een basis bomenonderhoud biedt de nieuwste richtlijn van de NVTB (Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen, Richtlijnen NVTB 2022) een paar aanknopingspunten. Hieruit blijkt dat de jaarlijkse kosten voor een “gemiddelde” boom ruim € 35,- per jaar bedragen (aanschaf, aanplant nazorg en regulier onderhoud). Uitgaande van het bomenbestand van Dordrecht van ruim 50.000 bomen zou dit een normbudget vragen van € 1.750.000,-. Met de huidige kosten die € 1.500.000,- bedragen, voert de gemeente Dordrecht dus een efficiënt boombeheer.

Als we naar de verschillen in de kosten voor bomenonderhoud tussen de diverse scenario's kijken, dan zien we dat een belangrijk deel daarvan wordt bepaald door:

Veteranensnoei

Handhaven van meer grote/oude bomen leidt tot een toename van het aantal bomen met intensieve snoei en zorg. De kosten van deze snoei per boom zijn relatief hoog (minimaal € 500,00 per boom per jaar).

Groeiplaatskwaliteit

Om bomen vitaal uit te laten groeien en negatieve gevolgen van bijvoorbeeld wortelopdruk tegen te gaan, is een goede groeiplaatskwaliteit cruciaal. De investering in groeiplaatskwaliteit is relatief hoog maar het rendement is dat ook, omdat bomen onder goede groeiplaatsomstandigheden maximaal kunnen presteren en schades door bijvoorbeeld wortelopdruk geminimaliseerd worden.

Uitbreiding bomenbestand/aanplant extra bomen.

Met name in boomarme wijken kan investeren in aanplant van extra bomen noodzakelijk zijn om doelstellingen voor kroonvolumetoename te kunnen behalen.

Effecten	Kleine boom	Grote boom
Bladoppervlak m ²	2217	3605
Afvang luchtverontreiniging (kg/jaar)	2,4	4
CO ₂ voorraad (ton)	3,2	6
CO ₂ vastlegging (kg/jaar)	10	92
Waterafvang (m ³ /jaar)	11,3	18,3

KAPBELEID

Kapbeleid

Een belangrijk aspect van regelgeving en handhaving bestaat uit het kapbeleid. Uit het overzicht in [hoofdstuk 3](#) blijkt er een aantal onvolkomenheden zitten in het bestaande kapbeleid. Het gaat om de volgende aspecten:

- De afweging voor weigering of verlening van een kapvergunning gebeurt op basis van een beoordelingstabel. Deze afweging is onvoldoende transparant.
- De Bomenlijst is een belangrijk onderdeel van het kapvergunningenbeleid. Opname op deze lijst is nu nog te veel ad hoc.
- Er is beperkt inzicht in kap en herplant.
- Er is beperkt inzicht op de ontwikkeling van de kwaliteit van het bomenbestand in zijn geheel.

Gewenst kapbeleid

Het kapbeleid van de gemeente Dordrecht richt zich met name op behoud van kwaliteit, zowel wat betreft gemeentelijke als particuliere bomen. Het kapbeleid dient echter wel speelruimte te bieden voor de noodzakelijke ruimtelijke ontwikkelingen in het stedelijk gebied. De noodzaak om de komende jaren extra woningen binnen stedelijk gebied te bouwen staat op gespannen voet met de doelstellingen voortvloeiende uit de omgevingsvisie gericht op een leefbare stad. Behoud, of liever nog toename, van kroonvolume is daarin een belangrijke factor.

Om de ogenschijnlijk tegenstrijdige doelstellingen van verdichten en vergroenen bij elkaar te kunnen brengen hanteert de gemeente Dordrecht als basis voor het kapbeleid het zogenaamde “Nee, tenzij” principe. Dit houdt in dat een kapvergunning in principe **niet verleend** wordt, **tenzij** er duidelijk gemotiveerde redenen zijn om dat wel te doen.

KAPBELEID

Het kapbeleid richt zich op de volgende sporen:

- 1 Belangrijke particuliere bomen krijgen een hoge mate van bescherming. Op basis van criteria gericht op omvang, leeftijd, zichtbaarheid, impact op de totale woonomgeving en cultuurhistorie worden bomen aangewezen die op de Bomenlijst worden opgenomen. Omdat opname op de lijst een beperking kan inhouden van particuliere belangen is het juridisch noodzakelijk dat de meerwaarde van deze boom voor het algemeen belang aantoonbaar is.

Alleen zwaarwegende maatschappelijke belangen (veiligheid en/of belangrijke stedelijke ontwikkelingen) kunnen een reden zijn om toch een kapvergunning te verlenen.

NB: Zware snoei, waarmee in sommige gevallen een boom veilig gesteld kan worden, is ook vergunningplichtig. We spreken van zware snoei als meer dan 30% van het kroonvolume wordt verwijderd.

- 2 Gemeentelijke monumentale bomen of bomen binnen een complex komen/blijven ook op de bomenlijst. Het begrip complex vraagt om een duidelijke definiëring. Als een gebied als complex wordt aangewezen dan houdt dat in dat elke boom > 20 m³ kroonvolume, er toe doet in dat gebied. Het betreft hier sterk versteende gebieden waar vrijwel elke aantasting van het aanwezige kroonvolume tot een vermindering van de leefbaarheid aanleiding kan geven.
- 3 Toekomstbomen worden aangewezen en aan de Bomenlijst toegevoegd. Doel is om de kwaliteit van de Bomenlijst op lange termijn te garanderen. (Door ziekten kunnen waardevolle bomen uitvallen en door groei kunnen bomen meer waarden krijgen die opname op de lijst rechtvaardigen). Periodieke aanvulling van de lijst (bijvoorbeeld 4- of 5-jaarlijks) is gewenst.

KAPBELEID

- 4 Voor bomen in boomstructuren, maar ook die in de groen-blauwe structuren, geldt dat instandhouding van de structuur centraal staat. Het gaat om parken, groengebieden en belangrijke lanen.
  - In het (definitief te maken) Bomenstructuurplan zijn de boomstructuren aangegeven en beschreven.
  - In het Groenblauw programma is een Groen-blauwe Visiekaart opgenomen. Deze structuren worden nog verder uitgewerkt.
- 5 Voor (her)inrichtingsprojecten of groot onderhoud binnen stedelijk gebied geldt als inrichtingsopgave dat het kroonvolume van de bomen binnen het projectgebied in minimaal 10 jaar na realisatie van het project op gelijk niveau moet zijn, dan wel toegenomen. Hiervoor is het belangrijk dat helder wordt gedefinieerd voor welk type projecten dit geldt, hoe het projectgebied wordt begrensd en wanneer de periode van 10 jaar start.

Als binnen boomstructuren individuele bomen een belemmering vormen voor de kwaliteit van de gehele structuur (noodzakelijke dunningen in bosvakken of dunning in lanen met te korte plantafstanden) dan is dit reden om een kapvergunning alsnog te verlenen. De individuele boom is daarmee ondergeschikt aan het belang van de instandhouding van een totale structuur.

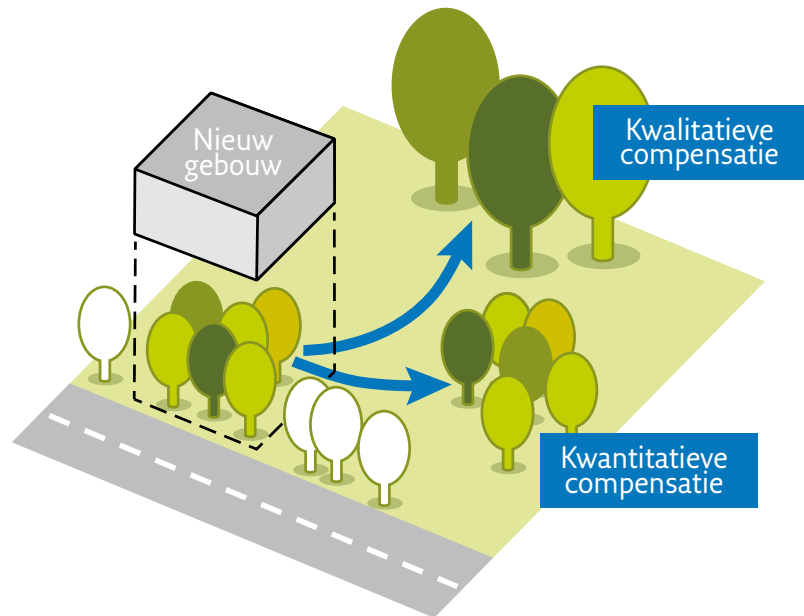
Omdat genoemde structuren in door de Raad vastgestelde plannen zijn opgenomen, is voor het volledig verwijderen van structuren een collegebesluit noodzakelijk.

KAPBELEID

In het planvormingsproces is het dan cruciaal dat het kroonvolume als een nulmeting wordt opgenomen en dat met een aantoonbaar deskundige onderbouwing wordt aangegeven hoe het kroonvolume zich in de nieuwe situatie naar verwachting zal ontwikkelen.

Vergunningverlening vindt dus plaats op basis van het totale plan inclusief het uitgangspunt van kroonvolumecompensatie. In dergelijke situaties kan een gedegen plan met voldoende garanties op kroonvolumecompensatie voldoende motivatie zijn voor het verlenen van een kapvergunning.

Vervanging in ruimtelijke ontwikkelingen

- 6 Voor de overige gemeentelijke bomen geldt dat kap gemotiveerd dient te zijn op basis van bijvoorbeeld de boomveiligheidscontrole registratie. Herplant is niet standaard. Soms zijn groeiplaatsen zodanig ongunstig dat herplant waarbij bomen op dezelfde plek duurzaam uit kunnen groeien, niet mogelijk blijkt. Alleen in situaties waar voldoende ruimte is voor duurzame herplant wordt dit wel gedaan.

Aantoonbaar

Om aantoonbaar te maken dat de gemeente met dit kapvergunningenbeleid daadwerkelijk een beleid voert wat leidt tot toename van kroonvolume stadsbreed zijn twee zaken nodig:

- Dordrecht houdt op basis van big data (bijv. Treetracker) de ontwikkeling van het kroonvolume in de stad bij.
- De gemeente houdt een bomenbalans bij waarin voor alle hiervoor genoemde categorieën is aangegeven hoeveel bomen zijn gekapt en herplant. Op basis van deze bomenbalans geeft de gemeente inzicht in de zorgvuldigheid waarmee met bomen in de stad wordt omgegaan.

BIJLAGE 1

Manifest

Bomen spannen de kroon

Groen is belangrijk en onmisbaar in de bebouwde omgeving. Qua gezondheid, tegengaan van hittestress, voorkomen van wateroverlast, biodiversiteit, maar ook sport, ontspanning en ontmoetingen. Groen draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit, de beleving, oriëntatie en aan de waarde van woningen. Daarmee is groen cruciaal voor het welzijn van de bewoners, de leefbaarheid en kwaliteit van de stad. Het is het kapitaal van de stad, voor de bewoners van nu en straks. Bomen spannen daarbij de kroon.

De gemeente Dordrecht werkt aan een nieuwe bomenvisie. Ambtelijk is contact gezocht met ons als actieve bewonersgroepen. Graag maken wij van de gelegenheid gebruik om een gezamenlijk manifest uit te brengen, hopen dat de inhoud wordt benut bij de opstelling van de visie.

Algemeen

- 1 Bomen vormen het natuurlijk kapitaal van de wijken en moeten worden gekoesterd. In de Bomenvisie moet de inzet voor de instandhouding en optimaal beheer van bestaande bomen gemotiveerd worden geborgd.
- 2 Kansen voor extra aanplant van bomen tijdens herstructurering en herinrichting van buurten en straten maar ook in het beheer van de openbare ruimte en groen moeten wat ons betreft integraal worden opgenomen in de Programma's van Eisen, planontwikkelingen en de dagdagelijkse praktijk. Daarmee kan gelijktijdig gewerkt worden aan koele routes en plekken (aanpak hittestress). Met verbindingen naar andere groene (ecologische) zones en recreatiegebieden.
- 3 Streef naar een extra aanplant van 1 boom per inwoner (120.000 st.)
- 4 In nieuwbouwplannen is een norm van 1 boom per nieuwe woning binnen een straal van 100 meter een goed startpunt.
- 5 Plant bomen op een manier waarop ze oud kunnen worden, zorg voor een goede standplaats boven en onder de grond. Kies boomsoorten op standplaats, gewenste beeldkwaliteit en ecologische betekenis (flora en fauna). Plant zoveel mogelijk inheemse soorten of cultivars. Vermijd de aanplant van soorten die door schaduwwerking op woningen en door wortelopdruk hinder gaan opleveren.

BIJLAGE 1 - MANIFEST

Bestaande bomen

- 6 Werk aan een actueel en volledig bomenregister, met soort, plantjaar, beheersregime en bijzonderheden. Voor de wijken, in de parken en in het buitengebied. Met daaraan gekoppeld een monitoringsprogramma. Maak dit online inzichtelijk
- 7 Maak een planning voor snoeiactiviteiten en voor gefaseerde en gespreide verjonging van het bomenbestand. Betrek de omwonenden. Heroverweeg de snoeiopdrachten: moeten overal twee gestapelde vrachtauto's onderdoor kunnen rijden; is de geplande snoei dit jaar echt nodig? Te hoog opkronen betekent onherstelbare verminking van bomen. Daarnaast vragen we aandacht voor kwaliteitssnoei bij nieuw geplante bomen.
- 8 Zorg voldoende middelen om de kosten van het gewenste beheer van bomen en groen voor lange termijn te kunnen garanderen. Gezien het toegenomen belang van bomen zal hier extra budget voor moeten worden vrijgemaakt.
- 9 Benut de i-Tree methode om naast het visuele en maatschappelijke belang ook de financiële waarden van bomen aan te tonen en bv de effecten op het binden van CO₂.
- 10 Zoek kansen voor het vergroten van boomspiegels. Denk daarbij ook aan kansen voor meer biodiversi-

teitswaarde in de kruidenlaag. Door het inzaaien met bijenmengsels en het planten van ecologisch waardevolle onderbeplanting. Laat blad liggen en brandt 'onkruid' niet weg. In parken en in het buitengebied zijn dode bomen waardevol voor de overleving van zwammen, insecten en vogels. Laat ze staan en of liggen.

- 11 Houd een register bij waarop kap en herplant zijn terug te vinden voor bewoners (online).
- 12 Informeer de ketenpartners bij deze nieuwe visie op bomen. Hetzelfde geldt voor de gehele ambtelijke organisatie.

Bomenlijst

- 13 Werk aan een bomenlijst waarop waardevolle bomen staan in de openbare ruimte. Activeer bewoners om mee te denken. Werf hiervoor actief in de wijken. Stel de criteria voor waardevolle bomen met experts en bewoners op.
- 14 Ook in tuinen en op andere particuliere terreinen staan waardevolle bomen. Breng ook die in beeld.
- 15 De gemeente kan een vraagbaak/adviseur presenteren voor particulieren, bijvoorbeeld bij beheersvraagstukken. Bijvoorbeeld: "mijn boom is mooi, maar wordt erg groot".

BIJLAGE 1 - MANIFEST

Kapvergunningen

- 16** Wanneer een kapvergunning wordt aangevraagd wordt dat bij de omwonenden en op het (nog te ontwikkelen) bomenregister kenbaar gemaakt. Inclusief de bezwarenmogelijkheid.
- 17** Een kapvergunning mag alleen worden verstrekt als de onvermijdelijkheid van de kap door de aanvrager kan worden aangetoond. Het bestaande bomenbestand moet immers worden gekoesterd. Het standaardantwoord moet zijn: “Nee, tenzij”. Wordt een 40-jarige boom gekapt gaat de omgeving (functies boom, beeld, ecologie) er 80 jaar op achteruit.
- 18** De inzet van de gemeente wordt gevraagd om de aanvragers bewust te maken van het kapitaal dat deze vertegenwoordigt/en. En het kapitaal waarover zij beschikken.
- 19** Als een monumentale boom toch moet wijken wordt deze in principe verplant. Is dit niet mogelijk dan en de kap toch doorgaat moet de waarde worden gecompenseerd. Dat kan via de i-Tree methodiek. Binnen een straal van 200 meter. Verplicht de herplant in maximaal 2 jaar.

Educatie en bewustwording

- 20** Inzet op bewustwording van bewoners van het belang van bomen, betrokkenheid bij het opstellen van het bomenbeleid, de opstelling van uitvoeringsplannen en de effecten daarvan is gewenst
- 21** Benut burgerkracht. En maak gebruik van kennis en inzicht van de diverse groene organisaties en bewoners in onze stad.

Tenslotte

Het is van belang dat kennis over het belang van bomen in de genen komt van bestuur en de ambtelijke organisatie. Wij bieden aan, elk vanuit onze eigen expertise, een bijdrage hieraan te leveren. Namens de Bomenridders, IVN Dordrecht, Arij van der Stelt, Platform Duurzaam Dordrecht, Stichting DE STAD en vele anderen.

Voor meer informatie over onze inzet voor bomen, zie onze websites; onder andere het 10- puntenplan van de Bomenridders. Dordrecht, 6 december 2021

BIJLAGE 2

Living Tree Lab

Overzicht activiteiten

Het budget van € 100.000,- wat de laatste jaren voor Living Tree Lab beschikbaar was, is voor € 65.000,- besteed aan eigen projecten en voor € 35.000,- aan samenwerking met andere partijen. Hieronder staat een overzicht van de diverse projecten die in het kader van Living Tree Labs lopen en hebben gelopen.

Onderwerp	Samenwerkingspartners	Meerwaarde
Biologische luisbestrijding	ID Verde Bomendienst, TFI	Verwachting minder overlast voor bewoners door uitscheiding van luizen
Behandelingen tegen kastanjabloedingsziekte	WUR, Prop boomtechniek, ID Verde Bomendienst, Treehold, Allicin Treecare.	Effectiviteit bestrijding op langere termijn
Richtlijn Essentaksterfte	ISB, ID Verde Bomendienst	Afwegingsinstrument boombehoud/veiligheid
Eikenprocessierups	ID Verde Bomendienst	Omslag naar zo natuurlijk mogelijke aanpak
Onderzoek geschikte stadsbomen met oog op klimaatopwarming en hittestress	WUR, TUDelft	Toekomstgericht sortiment
I-Tree	ID Verde Bomendienst, Pius Floris Boomverzorging, Cobra Groeninzicht, Terra Nostra	Boomwaardebepaling
Tijdelijke watervoorziening voor bomen	TFI	Besparing op inboet
Kastanjesoorten	Noordplant, Ebben, Kwekerij Pavia	Vervanging voor ziektegevoelige paardenkastanjes
Eucalyptus	Noordplant, Kwekerij Koala	Verbreiding sortiment

BIJLAGE 3

Actielijst

voortvloeiend uit het bomenprogramma

Actiepunt	Realisatie datum/termijn	Verantwoordelijke
Inbedding positie bomen in projectfasering van het KOR	2023	Adviseur bomen
Inbedden rol groendeskundige in projectfasering van het KOR	2023	Adviseur bomen
Uitvoeren pilots “opgave kroonvolume in stedelijke inbreidingsprojecten” en evalueren resultaten	2023 - 2025	Adviseur bomen
Afronden Bomenstructuurplan	2023	Adviseur bomen
Opstellen criteria voor actualisatie van de Bomenlijst	2023	Adviseur bomen
Actualisatie Bomenlijst op basis van nieuwe criteria	2024	Adviseur bomen
Actualiseren GISIB	2023	Adviseur bomen
Opname alle individueel te beheren bomen in GISIB	2025	Adviseur bomen
Opstellen nieuw kapbeleid	2023	Adviseur bomen
Opstellen bomenboekhouding	2023	Adviseur bomen
Bepalen methode voor meten kroonvolume en vaststellen uitgangssituatie plus concrete doelen	2024	Adviseur bomen
Uitbreiding bomenploeg via samenwerking met Yuverta	2023	Adviseur bomen
Opstellen jaarlijkse raadsinformatiebrief	2023 - 2032	Beleidsadviseur
Opname communicatie in projectfasering bij IPM	2023	Adviseur bomen

BIJLAGE 4

Boomziekten

Overzicht boomziekten en aantallen vatbare bomen in Dordrecht

Aard van de ziekte	Boomziekte	Boomsoort	Aantal vatbare bomen
Voorspelbaar/stabiel	Iepziekte	Diverse iepensoorten	1.500
	Kastanjabloedingsziekte	Witte en rode Paardenkastanje	900
	Massaria	Gewone Plataan	3.000
	Watermerkziekte	Schietwilg	1.250
	Eikenprocessierups	Zomereik	2.000
	Essentaksterfte	Gewone es	8.400
	Bladluis	Met name lindesoorten	7.500
Potentiële calamiteit	Roetschorsziekte	Gewone esdoorn	3.750

BIJLAGE 5

Begrippenlijst

3 - 30 - 300 regel

Uitgangspunt voor een leefbare woonomgeving die stelt dat iedere woning uitzicht heeft op minimaal 3 bomen, dat de boomkroonbedekking in de woonomgeving 30 % bedraagt en dat de afstand tot het dichtstbijzijnde park(je) met bomen maximaal 300 meter bedraagt.

Ecosysteemdiensten

De bijdragen die de boom als “ecosysteem” levert aan de mens.

i-Tree

Een softwareprogramma waarmee de financiële baten van bomen voor hun omgeving inzichtelijk kunnen worden gemaakt.

Plantformaat

De stamomtrek van een boom in cm op 1 meter hoogte. Dordrecht maakt gebruik van plantformaat 16 - 18 bij aanplant onder standaardomstandigheden.

Groeiplaatskwaliteit

De kwaliteit van de voor bomen doorwortelbare ruimte. Deze kwaliteit is in hoge mate bepalend voor de omvang die de boom bovengronds kan bereiken (kroonvolume)

Buffervermogen

Het vermogen van de grond om neerslag op te zuigen/vast te houden

Inheemse boomsoort

Boomsoorten die van nature in Nederland voorkomen. De exemplaren van zo'n soort kunnen zaailingen zijn van exemplaren die elders in Europa groeien of zijn opgekweekt.

Autochtone herkomst

Bomen van inheemse soorten die rechtstreeks afstammen van exemplaren van deze soorten die zich na de laatste ijstijd spontaan in Nederland hebben gevestigd

Kronenbedekking

De oppervlakte recht onder alle takken en bladeren van een boom

Kroonvolume

Het totaalvolume wat alle takken met bladeren van een boom ruimtelijk innemen

Ecosysteemdiensten

Diensten die door de levende natuur aan mensen worden aangereikt

BIJLAGE 5 - BEGRIPPENLIJST

Omloopverlenging

Toename van de gemiddelde levensduur van bomen voordat ze vervangen moeten worden

Veteranensnoei

Snoeimaatregelen gericht op het zo lang mogelijk veilig kunnen handhaven van grote, oude bomen

Assetmanagement principes

Bij het assetmanagement wordt de maximale waarde uit bezittingen gehaald door de balans op te stellen en prestaties, risico's en levensduurkosten tegen elkaar af te wegen.

Nulmeting

Vastlegging van de huidige toestand waarin bomen binnen een bepaald gebied verkeren, volgens een standaard methode

BEA

Bomen Effect Analyse, een beleidsinstrument waarmee systematisch de effecten van ingrepen in de openbare ruimte op aanwezige bomen worden beoordeeld

GISIB

Het geautomatiseerde beheersysteem voor bomen in de openbare ruimte

Visuele boomveiligheidsbeoordeling

Periodieke veiligheidsbeoordeling van bomen om te voldoen aan de wettelijke zorgplicht die een boomeigenaar heeft.

ETW

European Tree Worker.
Een gecertificeerde Boomverzorger

Living Tree Lab

Praktijkonderzoeken aan bomen in het stedelijk gebied

IPM

Integraal Project Management.
Een integrale aanpak van projecten in de openbare ruimte waarbij de diverse disciplines in de openbare ruimte samenwerken

Toekomstboom

Een boom met zodanige kwaliteiten en groeiplaatsomstandigheden dat deze in potentie tot een Monumentale boom kan doorgroeien

BIJLAGE 6

Illustraties scenario's

Deze illustraties zijn gebruikt in de Startnotitie van het Bomenprogramma om de verschillende scenario's te visualiseren.

Scenario D

Scenario C

Scenario B

Scenario A

Scenario A+

Gemeente Dordrecht

Spuiboulevard 300
3311 GR Dordrecht